

Zrodí se z globální krize globální veřejná politika?

► prof. PhDr. Martin Potůček, CSc. MSc. » Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze¹

* Globální krize výrazně zasáhla a dále zasahuje do života lidí na celé planetě. Někteří autoři se dokonce domnívají, že povede k paradigmatické změně ve výkladu problémů soudobých společností a následně i vládnutí. V tomto příspěvku se snažím odpovět na otázku, zda, a pokud ano, do jaké míry přispěla veřejná politika jako vědní disciplína k osvětlení povahy této krize a k hledání východisek z ní. Uzavírám jej návrhem žádoucích směrů budoucího vývoje této disciplíny tak, aby byla schopna lépe odpovídat na globální výzvy, kterým lidstvo čelí.

Není náhodou, že proporce odborných statí v sociálních vědách, jejichž název končí otazníkem, roste. Proměny soudobých společností jako by nabíraly takovou dynamiku, na niž výkladové rámce a analytické kapacity těchto věd nestačí reagovat, přinejmenším ne dostatečně rychle a adekvátně. I tento článek nevybočuje z řady, nenabízí definitivní odpovědi. Vymezuje poznávací problém a diskutuje způsoby, jakými na něj veřejná politika jako vědní disciplína dosud reagovala, a jaké jsou předpoklady toho, aby jej v budoucnosti zvládala lépe.

Je to globální krize, která se vynořila v roce 2007 a stále trvá, která nutí společenské vědy, mezi nimi i veřejnou politiku, položit si následující nepříjemnou otázku. Jak to, že i když devastuje životní podmínky stamilionů lidí na celém světě — ztrátou majetku, práce, střechy nad hlavou —

a způsobuje, že propukají politické krize a bankrotují celé státy, nebyla předjímana, a tudíž nebylo a ani nemohlo být učiněno nic, co by jí účinně předcházelo? S touto otázkou souvisejí i další. Jsme schopni krizi porozumět, když už nastala? Umíme předjímat její další vývoj a vyústění? Jsme schopni rozhodovatelům nabídnout účinné návo-
dy, jak se s ní vypořádat? A mají vůbec rozhodovatelé zdroje, nástroje a také zájem s ní bojovat?

V podobné situaci se společenské vědy ocitly naposledy před dvaceti lety, na konci 80. let dvacátého století. Tehdy se nečekaně zhroutilo sovětské impérium a s ním i celý komunistický blok. Pro západní sovétology to přitom bylo snad ještě překvapivější než pro společenské vědce operující uvnitř tohoto seskupení. K podobným situacím samozřejmě docházelo v historii už dříve, tehdy ale neměly společenské vědy zdaleka takové poznávací ambice jako dnes.

Ovšem mění se i svět. Stává se složitějším, do jeho vývoje vstupují noví, dříve neznámí aktéři, vznikají nové instituce a konfigurace vztahů. „Pokroky v naší schopnosti modelovat (a předpovídat) svět mohou být více než vyrušeny růstem jeho komplexnosti — a z toho vyplývají rostoucí proporce nepředpověditelného.“ (Taleb 2007:136) „Před patnácti lety by si stěžil kdo pomyslel, že novodobé národy budou muset čelit zdrcující recesi kvůli měnovým spekulantům a že se přední vyspělé státy budou trvale potýkat s neschopností vytvo-

¹ Článek byl zpracován v rámci řešení výzkumného záměru Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze MSM0021620841 „Rozvoj české společnosti v EU: rizika a výzvy“, dílčího projektu CESES FSV UK „Vize a strategie rozvoje české společnosti v EU“. Kontakt na autora: potucek@fsv.cuni.cz.

řit dostatečně velkou koupěschopnou poptávku, aby dokázaly udržet stávající zaměstnanost i výrobu. Ukazuje se, že světová ekonomika je mnohem nebezpečnější prostor, než jsme si představovali.“ (Krugman 2009:160) To by nás ale nemělo vést k agnosticismu a rezignaci; naopak, mělo by se to stát novým impulsem v našem úsilí zkoumat možné důsledky našich dnešních rozhodnutí a činů a snažit se i takto minimalizovat budoucí ohrožení a naopak sledovat rozvojové příležitosti.

V následujícím příspěvku:

- Shrnu v nutné zkratce způsob, jakým je krize definována. Pokusím se vyložit genezi jejího vzniku a mechanismy jejího rozvinutí tak, jak jsou – když už nastala – rekonstruovány ve vybraných odborných pramenech.
- Tím si vytvořím předpolí, z něž se vypravím na obhlídku varovných signálů, které společenské vědy (a v jejich rámci i veřejná politika) přece jen v jistém předstihu vysílaly, a důvodů, pro které jim nebylo přáno sluchu.
- Posléze vymezím směry, kterými by se měla veřejná politika ubírat, aby se propast mezi jejími kapacitami na jedné straně a nároky porozumění vývoji lidské civilizace na straně druhé neprohlubovala i nadále – což by mohlo vést ke katastrofám, kterým by jinak bylo možno se vyhnout.

1. K vymezení současné globální krize, její geneze a mechanismů

Jde o krizi finančních trhů, nebo o širší krizi ekonomickou, nebo o krizi vládnutí? O krizi mezinárodních institucí, o krizi důvěry, nebo o morální krizi? I když na její charakter nemají všichni analytici shodný názor, prosazuje se pohled vymezující ji jako systémovou krizi, která zasahuje všechny složky života soudobé lidské civilizace – kromě ekonomické i politickou a správní, ale také hodnotovou, intelektuální a ideologickou.² Přestože ji odstartovala krize největších soukromých finančních institucí především ve Spojených státech, její nej-

vlastnější povahu lze vyjádřit jako selhání (systému) vládnutí na globální úrovni. Kloním se k názoru, že její hlavní příčinou byla rychle rostoucí nerovnováha mezi globálně operujícími subjekty trhu (především nadnárodními společnostmi a institucemi finančního trhu) a na svá teritoriální území a správní kompetence omezenými aktivitami jednotlivých národních států. I když instituce, mající jisté kompetence v regulaci na globální úrovni, existovaly i před krizí, některé se ukázaly být na globálním kolbišti slabými či nepřipravenými (OSN, EU, G8) a nechtěné důsledky politik jiných institucí (Světové banky, Mezinárodního měnového fondu, Světové obchodní organizace) se mohly spolupodílet na jejím vzniku. Je důležité také rozlišovat mezi institucemi, které se řídí formálně přijatými pravidly svého fungování (OSN, EU, Světová banka, Mezinárodní měnový fond, Světová obchodní organizace) a institucemi vzniklými a fungujícími na základě nepsaných a měnících se neformálních dohod (G8, G20) (Derviş 2009).

Jelikož rozbuškou krize byl kolaps finančních trhů, je nutno se vrátit do historie jejich regulace. Někteří autoři se domnívají, že jde o vyvrcholení po desetiletí trvající hospodářské politiky ovládané ideologií volného trhu – přesvědčením, že státní regulace mají být potlačeny a nahrazeny autoregulační silou samotného trhu. Soros (2008, citováno podle Klvačová 2009:12) uvádí, že krizi bylo možno se vyhnout, pokud bychom „byli ochotni opustit ideologii tržního fundamentalismu, která vychází z falešného předpokladu, že trhy mají schopnost samoregulace“. To nakonec připustil i Alan Greenspan, dlouholetý předseda amerického Federálního rezervního systému a jeden z bývalých hlavních protagonistů deregulace americké ekonomiky, ve slyšení před Výborem amerického Kongresu pro dozor a vládní reformu. Projevem této politiky bylo mimo jiné i otevírání národních ekonomik globální ekonomice, odstraňování monopolu států ve vnějších ekonomických vztazích a tím i odpoutávání se ekonomických procesů →

² Wallerstein (2006) ji nazývá strukturální krizí moderního světového systému.

→ a ekonomické moci od teritoriálních vazeb na jednotlivé státy (Rudd 2009, Šikula 2009). Od šedesátých let minulého století byla odstraňována národní omezení kontrolující finanční trhy. S koncem mezinárodní dohody z Bretton Woods, která platila od roku 1950 do roku 1972, padla fixace směnných kurzů hlavních světových měn. To, spolu se zrušením vazby amerického dolaru na zlato v roce 1971, vyústilo do té doby bezprecedentní liberalizace finančních trhů. Další výrazné uvolnění nastalo především po zrušení amerického Glass-Steagallova zákona v roce 1999, který od konce velké hospodářské krize ve 30. letech 20. století od sebe oddělil finanční a investiční banky, omezil možnosti komerčních bank podnikat na trhu obligací a zavedl povinné pojištění vkladů. V takzvané kreativní ekonomice vznikaly jako houby po dešti různé pseudobanky (například *hedge funds*, *private-equity funds* nebo *mortgage brokers*); ty byly pokud možno ještě méně regulovány než banky a půjčovaly (nebo prodávaly) finanční prostředky nebo finanční závazky (například kolateralizované dluhové obligace) za ještě výhodnějších podmínek než ony samotné. Tím se ztrácela přímá vazba na subjekty nesoucí riziko takových půjček. Finanční sektor se stále více odpoutával od reálné ekonomiky produkující statky a služby. Obraty finančních transakcí začaly mnohonásobně překračovat objem samotné produkce zboží a služeb také proto, že nabízely vyšší zisky než tradiční ekonomika. Rozkvět těchto institucí umožnily nové informační a komunikační technologie (především internet), chování privátních úvěrových ratingových agentur, motivovaných výší vlastních zisků k příznivému hodnocení rizik svých klientů, a zájem vrcholového managementu firem na bezprostředním zisku, promítajícím se do výše jejich platů a premii. Tento proces je nazýván financializací ekonomiky (Foster, Magdoff 2009) nebo také monetární expanzí (Klvačová 2009:11). V letech 1995–2005 vzrostl světový HDP o 52 %, nicméně kapitalizace na burzách o téměř 400 %. Poměr mezi ročním světovým exportem a ročním obratem světových finančních trhů se od začátku 80. let 20. století,

kdy činil 1:12, v desetiletí 1995–2005 zvýšil na více než stonásobek (Šikula 2009). Financializace ekonomiky, vyznačující se posunem ekonomické aktivity od výroby k finančnictví, generovala nafukování cenových bublin a jejich následná splasknutí (umělé navyšování cen komodit způsobené přebytkem kapitálu, následované strmým pádem cen) v různých sektorech hospodářského života a vedla k rychlému růstu zadlužování obyvatelstva, firem i veřejného sektoru.

Operují-li dnes finanční trhy v globálním měřítku a selhala-li jejich regulace, nebudeme daleko od pravdy, upozorníme-li v této souvislosti na obecnější příčinu globální krize. Byl jí deficit vládnutí na globální úrovni. Ten lze nejlépe charakterizovat jako nedostatečnou připravenost lidstva spravovat svoje záležitosti v oblastech, které přesahují pravomoci jednotlivých států. Tak jako se hospodářská krize nezastavuje před hranicemi jednotlivých zemí, tak se před nimi už dříve nezastavovaly spekulativní transakce uskutečňované na těchto trzích. Společným jmenovatelem všech dílčích aspektů krize je krize globálního vládnutí, jinak řečeno krize způsobu, jímž lidstvo spravuje svoje záležitosti. Vystává otázka, zda jsou jednotlivé vlády, případně nadnárodní uskupení a organizace vůbec schopny se s tak hlubokou strukturální krizí úspěšně vypořádat.

2. Varovné signály společenských věd (včetně veřejné politiky)

Nemohu si ani v nejmenším činit nárok na vyčerpávající výklad varování, která se objevovala v odborné společenskovědní produkci ještě před vypuknutím krize samotné. Můj výběr se pro účely této stati omezí na reflexi

- historických prekurzorů,
- několika pokusů o aplikaci veřejně politického přístupu k řešení této problematiky,
- stanovisek několika ekonomů, kteří překročili stín neoklasické ekonomie hlavního proudu a byli schopni reflektovat blížící se nebezpečí z pozice své vlastní disciplíny.

V závěru této části se pokusím specifikovat důvody, proč společenské vědy jako celek nebyly schopny se v globálním diskursu prosadit a důsledně varovat před riziky, která vyústila v současnou krizi.

2.1 Historický kontext

Kořeny soudobého uvažování o globální krizi je možné hledat už v dílech Adama Smitha a Karla Marxe. Smith přispěl k porozumění způsobů, jimiž jednotlivé tržní kontrakty ve svém celku přispívají ke kooperaci mnoha hospodářských aktérů a tím, aniž by to bylo jejich primárním cílem, i k celkovému ekonomickému blahobytu. Přitom ale respektoval politický rámec těchto operací. Marx studoval mimo jiné procesy monopolizace kapitálu, jejich souvztažnost s politickou mocí, odizování finančních trhů a vlastní produkce statků a služeb i možné kontradikce v reálném uplatňování vlastnických a politických práv.

V období těsně po konci druhé světové války je relevantní a ještě dnes inspirativní především konceptuální spor mezi Josephem Schumpeterem a Karlem Polanyim. Zatímco Schumpeter je obhájcem volného trhu s tím, že vede k inovacím pro-

střednictvím kreativní destrukce (byť, právě tak jako před ním i Smith, respektuje jeho závislost na politických a správních strukturách), Polanyi otevřeně varuje před potenciálně ničivými důsledky samoregulujícího se trhu, odpoutaného od regulačního působení veřejné autority – především v oblastech, jako je monetární stabilita (!), sociální spravedlnost a životní prostředí.

2.2 Kontext veřejné politiky

Pokusy o expozici dané problematiky koncepty veřejné politiky uvedu klasickým dílem Charlese E. Lindbloma *Politics and Markets* (1977), publikací *States Against Markets* editované Robertem Boyerem a Danielem Drachem (1996) a zprávou Římského klubu z pera Yehezkele Drora *The Capacity to Govern* (2001). V kontextu postkomunistické transformace zemí střední a východní Evropy zmíním i svoji monografii *Nejen trh* (Potůček 1997). Všechna tato díla analyzovala „nelehké partnerství“ státu a trhu. Poté se zaměřím na vývoj vybraných pojmů, relevantních v daném meritorním a disciplinárním kontextu.

Operují-li dnes finanční trhy v globálním měřítku a selhala-li jejich regulace, nebudeme daleko od pravdy, upozorníme-li v této souvislosti na obecnější příčinu globální krize. Byl jí deficit vládnutí na globální úrovni. Ten lze nejlépe charakterizovat jako nedostatečnou připravenost lidstva spravovat svoje záležitosti v oblastech, které přesahují pravomoci jednotlivých států. Tak jako se hospodářská krize nezastavuje před hranicemi jednotlivých zemí; tak se před nimi už dříve nezastavovaly spekulativní transakce uskutečňované na těchto trzích. Společným jmenovatelem všech dílčích aspektů krize je krize globálního vládnutí, jinak řečeno krize způsobu, jímž lidstvo spravuje svoje záležitosti. Vystává otázka, zda jsou jednotlivé vlády, případně nadnárodní uskupení a organizace vůbec schopny se s tak hlubokou strukturální krizí úspěšně vypořádat.

→ 2.2.1 Vztah trhu a státu

Lindblomovi bylo v analýze fungování americké společnosti jasné už před desetiletími, že „ve všech demokratických tržně orientovaných systémech vstupují firmy a další tržní subjekty do politiky... Přitom jejich politický vliv se odlišuje od politického vlivu běžného občana a snižuje jej. Je zřejmé, že teorie demokracie musí být rozšířena tak, aby byla schopna zaznamenat to, co bychom nazvali privilegovaným postavením subjektů trhu.“ (1977:5) Ve své monografii se znovu a znovu vrací k myšlence, že formování politiky v existujících polyarchiích je v rukou lidí, kteří chtějí bránit privilegia byznysu a vlastnictví. Dospívá k závěru, že antitržní subjekty ani vláda nemají důvod ohrozit základy jejich symbiotického vztahu. Nakonec uvádí příklad z oblasti ekonomické globalizace – zjevnou převahu nadnárodních společností nad vládami malých zemí, jejímž výsledkem je vyjednávání privilegií, bez nichž se korporace obrátí jinam (ibid., p. 168, 172–180).

Hned v úvodu publikace editované Robertem Boyerem a Danielem Drachem (1996) se setkáváme s konstatováním, že – na rozdíl od desetiletí, která následovala po velké krizi 30. let minulého století – se aktéři trhu emancipovali a „oplácejí“ státu jeho tehdejší převahu. „Finanční instituce rozhodují o tom, které politiky státu jsou přijatelné a které nikoli. V těchto nových podmínkách jsou vlády závislé na tržních silách způsobem, který těžko někdo předvídal.“ (ibid., p. 1) Ukazují, jak nadnárodní společnosti využívají rozdílů mezi jednotlivými státy pro své vlastní cíle maximalizace zisku. Státy pozbyly svoji dřívější schopnost kontrolovat kapitálové trhy. Autoři konstatují, že zatímco z autonomie finančních trhů profitují konkrétní mezinárodní finanční instituce, rizika jejich operací (negativní důsledky ztráty finanční stability, případně ztráty politické autonomie) dopadají anonymně na celá národní společenství. Je tedy možno je politicky prosadit snáze vzhledem k tomu, že nebylo nikoho, kdo by se příslušným liberalizačním návrhům vzepřel. Zatímco politici se takto vzdávají možnosti regulovat finanční trhy na ná-

rodní úrovni, nejsou schopni tento systém nahradit novým systémem regulace na mezinárodní úrovni. „Dominantní postavení trhu může být dáno tím, že žádná nadnárodní autorita nemá sílu ukázat nadnárodní trhy.“ (ibid., p. 7) To ostatně ukázaly už finanční krize, vedoucí k rychlé devalvací několika národních měn po spekulativních nájezdech na ně v uplynulých letech s enormními negativními dopady na životní úroveň obyvatelstva daných zemí.

Jedna z posledních souhrnných zpráv Římského klubu analyzovala kapacity vládnutí na národní, ale především na globální úrovni (Dror 2001). Celou knihou se jako červená nit táhne o důslednou analýzu opřené konstatování, že lidstvo musí přepracovat stávající – beznadějně zastaralé – a rozvinout takové radikálně nové formy vládnutí, které budou funkčně odpovídat probíhající globální transformaci. Jinak lidstvo čekají zvýšené sociální náklady, ba dokonce chyby ohrožující samotnou jeho existenci. V kapitole příznačně nazvané *Vládnutí soukromé mocí* autor konstatuje, že struktury vládnutí poskytují soukromému sektoru rostoucí autonomii, ba dokonce že jsou jím ovládnuty, místo aby jej naopak ovládaly ony samy. Tento rozpor přispívá k rostoucí nemohoucnosti a neadekvátnosti vládnutí. To musí být dle mínění tohoto autora ve vztahu k soukromému sektoru posíleno: „Bez významné ingerence veřejného vládnutí do tržního prostředí zničí soukromá ekonomická moc tržní systém samotný.“ A uvádí i konkrétní případ: „Ekonomické zhroucení několika zemí jihovýchodní Asie v roce 1998 může být částečně vysvětleno také selháním kontroly vlád nad krátkodobými kapitálovými toky a měnovými spekulacemi; vlády se nedostatečně chránily proti globálním spekulativním transakcím a byly v jednání se soukromou ekonomickou mocí korumpovány.“ (ibid., p. 179–180) Pokračuje: „Mocní globální aktéři operují mimo dosah efektivní kontroly jakékoli současně existující veřejné formy vládnutí. Přitom nelze předpokládat, že uspokojí hodnotové nároky a posílí ekonomickou prosperitu pro většinu lidstva, jsou-li ponecháni sami sobě.“ (ibid., p. 181)

A uzavírá: „Globální kapacity vládnutí dohlížet na soukromou nadnárodní ekonomickou moc, regulovat ji a řídit proto musí být naléhavě zvýšeny. To však předpokládá existenci vynikajících globálních orgánů vládnutí... Úsilí nositelů soukromých zájmů zabránit globálnímu vládnutí rozvinout tyto schopnosti musí být odhaleno a poraženo.“ (ibid., p. 182)³

Ve své monografii *Nejen trh* (1997) jsem identifikoval rizika, plynoucí v procesech transformace postkomunistických zemí z nekritického zbožštění trhu jakožto antipodu bývalého autoritativně, centrálně administrativně spravovaného systému politiky a ekonomiky. Ukázal jsem, jaké společenské a ekonomické ztráty přináší zúžení cílů transformace na prosazení liberalizovaného trhu „bez přívlastků“ pod praporem neoliberalismu: „Fungování trhu se neobejde bez konkurence. Konkurence je ovšem formou konfliktu. Žádná jiná instituce kromě státu nemůže vytvořit specifické kontrolní mechanismy pro udržení tohoto konfliktu uvnitř jistých mezí. Neučiní-li tak, může tento konflikt, jinak produktivní a konstruktivní, eskalovat až k bodu, kdy jsou ničeny i ty sociální závazky, které jsou předpokladem a podmínkou tržní směny...“ (ibid., p. 97) Omezil jsem se zde ovšem pouze na analýzu aktérů, jejich chování a institucionálního rámce, v němž se pohybují, na národní úrovni; sílící disproporce mezi národní úrovní vládní regulace a globalizujícím se trhem jsem tehdy nechal bez povšimnutí.

Leitmotivem všech těchto přístupů byla identifikace distorzí dynamického vztahu klíčových regulátorů života soudobých společností – trhu a státu. Ve všech případech byla identifikována jako zdroj napětí a možných budoucích krizí rostoucí nerovnováha mezi nimi.

2.2.2 Nové pojmy

Analýza měnicího se vztahu trhu a státu nebyla jedním tématem, kterým veřejná politika jako vědní disciplína vstupovala na pole analýz proměny soudobých společností. Bez povšimnutí nemohla ponechat procesy **zvládání globalizace** (*governing globalization*), zde také ve vztahu k regulaci globálních financí (Held, McGrew 2002). Podstatné zde bylo uplatnění (ostatně poněkud ambivalentního) pojmu **globální vládnutí** (*global governance*), iniciované projektem generálního tajemníka OSN Kofiho Annana The Global Compact (Nanz, Steffek 2003, Detomasi 2007).⁴ Pojem globálního vládnutí je dáván do souvislosti s pojmy **globální společné statky** (*global commons*) (Dror 2001) a **globální veřejné statky** (*global public goods*), které jsou si obsahově ostatně velmi blízké (Kaul, Grunberg, Stern 1999). V jiných souvislostech se uplatňují pojmy **globální veřejná doména** (*global public domain*) (Ruggie 2004, Tieleman undated) či **globální veřejná sféra** (*global public sphere*) (Helleiner, Porter 2009).

Dostávám se k obecnějšímu pojmu, který v odborném diskursu sice dosud zcela nezdolal, ale který naznačuje vývojový trend, směřující k rozvíjení kapacit pro zvládání globálních veřejně politických úloh: pojmu **globální veřejná politika** (*global public policy*). I když byly motivy, které vedly jednotlivé autory k jeho zavedení, různé, spojila je potřeba řešit zadání, která byla v počátcích naší disciplíny, analyzující problémy rozhodování a řízení na úrovni jednotlivých států po 2. světové válce, neznámá. Reinicke (1997) argumentuje ve prospěch globální veřejné politiky s poukazem na nutnost řešit mezinárodně politické problémy, generované rostoucí vzájemnou závislostí jednotlivých zemí, na adekvátnější disciplinární platformě, než jakou mají tendenci uplatňovat politici navyklí na prizma tradiční teorie mezinárodních

³ Detailněji je tento vpád soukromých institucí (firem, soukromých mezinárodních režimů, sítí či nadnárodních privátních arén, složených z regulačních agentur a/nebo sítí) do sféry globálního vládnutí analyzován v práci Halla a Bierstekera (2002).

⁴ Koncept zkvalitnění globálního vládnutí angažováním mezinárodních nevládních neziskových organizací ovšem v praxi narazil na jejich slabost v konfrontaci se silou nadnárodních společností operujících ve stejných arénách, jak dokumentovala např. Tieleman (nedatováno) na příkladu selhání multilaterálního ujednání o investicích (MAI) organizovaného OECD.

Procesy politické a ekonomické transformace postkomunistických zemí se ukázaly být zajímavým terčem diferencované akčnosti a síly mezinárodních institucí. Jako příklad lze uvést zavádění reformu penzijních systémů. Původně veřejné systémy byly ve většině těchto zemí reformovány tak, že se část příspěvků pojištěnců povinně přesunula do správy soukromých penzijních fondů. Dělo se tak pod ideovou egidou neoliberální ortodoxie a často s přímou institucionální asistencí Světové banky a Mezinárodního měnového fondu. Tomuto procesu, který oslabil uplatnění principu solidarity, na němž byla a je založena idea a praxe evropského sociálního státu, Evropská unie jen přihlížela. Vedl k finanční destabilizaci zbývající veřejné části penzijních systémů, přispěl k dalšímu oslabení veřejných rozpočtů a zvýšil riziko dlouhodobé nedostatečnosti penzí pro široké vrstvy populace v těchto zemích.

vztahů. Brinkerhoff (2002) se pokouší formulovat přijatelnou a účinnou globální veřejnou politiku, schopnou řešit konflikty v průběhu velkých technologických projektů. Tato případová studie ukazuje, že partnerství zúčastněných aktérů zprostředkované Světovou komisí pro přehradu⁵ dokáže zvládat konfliktní politické problémové situace. Konečně Detomasi (2006) užívá tohoto označení v souvislosti se vznikem **globálních veřejné politických sítí** (*global public policy networks*), nástrojů, umožňujících aktérům státu, trhu a občanského sektoru spolupracovat na vytvoření mezinárodního systému vládnutí schopného překonat slabiny, které je postihují, pokud působí izolovaně, a vede nadnárodní společnosti k větší odpovědnosti ve vztahu k očekáváním a potřebám společnosti.

Nicméně tyto pojmové výboje nepředstavují podle mého názoru nic více než první nesmělé krůčky k vytvoření svébytné a robustní nové vědní disciplíny – **globální veřejné politiky** (*global public policy*), přestože o její potřebě a širokém uplatnění nemůže být vzhledem k závažnosti probíhající krize pochyb.

2.3 Ekonomičtí disidenti

Veřejný prostor, v němž společenské vědy analyzovaly dynamiku soudobých společností a snažily se z této analýzy vyvozovat doporučení pro společenskou praxi, v posledních desetiletích úspěšně obsadila ekonomie hlavního proudu. Zlom nastal v 70. letech minulého století, kdy byly zásadně zpochybněny Keynesovy koncepty boje s ekonomickými krizemi prostřednictvím státních intervencí. V ekonomii převládl monetarismus a sázka na samoregulující sílu tržních mechanismů.

I v řadách ekonomů se ovšem, byť ojediněle, vyskytly hlasy včasného varování – v některých případech i v ostrém protikladu ke svým dřívějším stanoviskům. Zde uveďme jména Paula Krugmana (2009), George Sorose (2008), Josepha Stiglitze (2009), Francise Fukuyamy či Jeffreye Sachse. Ve Spojených státech to byl dále menšinový – a v odborném a tím více v politickém diskursu marginalizovaný – proud představovaný například jmény Paula Barana, Paula Sweezyho, Freda a Harryho Magdoffových a Johna Bellamyho Fostera. Aktuální přehled jejich analýz a varování, z nichž mnohé

⁵ The World Commission on Dams.